

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ

УДК 343.148:340.6

Г. Ф. Кривда, канд. біол. наук, зав. каф. судово-медичної імунологіїОдеський державний медичний університет,
пров. Валіховський, 2, Одеса, 65026, Україна**В. І. Лавренюк**, начльник юрид. відділу, здобувачОдеська обласна державна адміністрація,
проспект Шевченка, 4, Одеса, 65032, Україна**ОЦІНКА СУДОМ СУДОВО-МЕДИЧНИХ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇХ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ**

Проаналізовано особливості суті судово-медичних молекулярно-генетичних експертиз, особливості необхідності й умови їх проведення; подано оцінки результатів, підкреслено необхідність їх законодавчої регламентації.

Ключові слова: судово-медична експертиза, ДНК, ідентифікація, оцінка судом.

Серед досягнень науки наприкінці ХХ і на початку ХХІ століття в світовій судовій медицині значної ефективності стала набувати *молекулярна генетика*, завдяки якій створено сучасні методи *ідентифікації особистості* людини. По суті, ідентифікація людини, в основі якої — ДНК-аналіз, є справжньою революцією як у біології, так і в криміналістиці. Правда, ще дослідження ДНК-аналізу залишається дуже мало вивченим. Саме молекулярно-генетична ідентифікація все ширше, послідовніше застосовується при проведенні судово-медичних експертиз у криміналістиці. В першу чергу це обумовлено рядом факторів.

1. *Присутність ДНК несе повну інформацію* про генотип (особистість) в усіх клітинах людини.

2. Виявлення ДНК забезпечує *вірогідність* інформації у слідах біологічного походження (зокрема, на місцях злочинів).

3. *ДНК має більшу стійкість у навколишньому середовищі* порівняно з білками та іншими сполуками в навколишньому середовищі (широко відомий приклад про проведення ДНК-аналізу в єгипетських муміях давністю понад 4000 років).

4. За новими даними *фіксується високий ступінь поліморфізму, стабільність генетичного детермінування*, завершення формування в ранні строки онтогенезу.

5. Підтверджено незалежність аналізу від інших ідентифікаційних систем, наявність сприятливих даних популяційно-генетичного аналізу.

6. Дуже важливо для практики *існування відпрацьованих методик типування ДНК у мікрослідах* (поодинокі клітини в слині, сперма, цибулини волосся з піхвою оболонкою тощо), які ефективно, *з точністю до 99,9%* дозволяють здійснити ідентифікацію особи.

пошукової інформації, коли злочинець поки невідомий і тільки здійснюється його розшук [5]. Для цього (на нашу думку, це надзвичайно важливо), необхідно створити масив генетичної інформації про контингент осіб, потенційно "цікавих" з погляду можливості скоєння злочину. На підставі цього масиву інформації порівнюється генетична характеристика, встановлена при дослідженні об'єкта стосовно розслідуваного злочину. Наприклад, скоїлось згвалтування, здійснено дослідження біологічних об'єктів за ДНК, у результаті чого встановлено генотип злочинця. Після цього в базі даних проводиться пошук і, можливо, знаходиться профіль ДНК особи, в якій було проведено ДНК-типуння. Ця особа потрапляє в орбіту розслідування, і за нею здійснюється розробка. Для нашої країни це поки ще далека перспектива, хоча питання в цьому напрямку вже давно стоїть, і справа лише за фінансуванням програми. Адже в країнах Європи, в США процес створення баз генетичних даних розв'язано позитивно, а ефективність їх використання для пошукових і слідчих цілей підтверджено цікавим досвідом використання. Наприклад, в Англії накопичено сотні тисяч генетичних профілів, які активно аналізуються і досліджуються в розслідуванні злочинів. Порівняно: в Одеському обласному бюро судово-медичних експертиз зібрано лише декілька сотень генотипів ДНК. Певна річ, що поки це є лише початок великої програми.

Встановлення зв'язку між кількома злочинами, скоєними однією особою, теж дає можливість використати базу даних ДНК. За наявності бази даних про генетичні ознаки об'єктів, вилучених з місць недорозслідуваних злочинів, можна порівняти пошукову інформацію про кількість злочинів, які є серійними, і встановити між ними зв'язок. Наприклад, при надходженні порівнюваного зразка крові особи підозрюваного в скоєнні визначеного злочину та ідентифікації його як джерела походження "цікавого" об'єкта, можна встановити причетність цієї особи не лише до цього злочину: запитавши інформацію про генотип профілю об'єктів, забораних з місць інших нерозкритих злочинів, можна додатково одержати свідчення його причетності до інших нерозкритих кримінальних справ.

ДНК-аналіз є складною і дорогою технологією, що потребує обмеження кількості зразків, які можуть бути досліджені та зареєстровані в базі даних. У зв'язку з цим, визначення категорій осіб, генетична інформація яких буде вноситись до бази даних, слід проводити з урахуванням вартості цієї інформації для розслідування і суду. Крім цього, існують серйозні правові питання, пов'язані з реєстрацією генетичних даних. Можливість зберігання і використання генетичної інформації розглядаються в контексті охорони прав особи. В зв'язку з цим тотальне ДНК-типуння не проводиться зараз в країні широко. Переважним контингентом цієї інформації є засуджені, що пов'язано з високим показником серед них ризику повторного скоєння злочину. За даними американських спеціалістів, більш ніж 60% осіб, засуджених за злочини, пов'язані з насильством проти людини, впродовж 3-х років після звільнення з місць позбавлення волі були знову арештовані за схожі злочини.

Частота рецидивізму не є єдиним критерієм потенційної цінності зразків ДНК для категорій осіб, що розшуковуються. Разом із тим, важливим моментом є те, наскільки часто об'єкти, що містять ДНК злочинця, залишаються на місці пригоди при різних категоріях злочинів, а також як оперативно і правильно вони забираються. Вже відомо, що при статевих злочинах сліди, які містять ДНК злочинця, залишаються не лише найчастіше, але й мають найбільшу доказову цінність порівняно зі слідами крові. Але, незважаючи на це (також на вирішальне значення висновків молекулярно-генетичних експертиз), вони все одно є одним із доказів встановлення матеріальної істини при розслідуванні злочинів.

Література

1. Уэллс Р., Геномная дактилоскопия — У кн. Анализ генома. — Методы, под ред. Дейвиса, — М: Мир, 1990. — С. — 19-1-214.
2. Вартапетян А. Б., Полимеразная цепная реакция //Молекулярная биология. 1991. Т. 25. вып. 4. — С. 926-936.
3. Walsh P. S., Metzger D. A., Higuchi R. G., Chelex 100 as a medium for simple extraction of DNA for PCR-based typing from forensic material // BioTechniques — 1991, V. 10,- P. 506-513.
4. Котлярова С. Э., Коваленко С. Л., Шаронова Д. К., Новоселов В. П., Применение метода полимеразной цепной реакции при анализе полиморфных участков генома человека при проведении судебно-медицинской экспертизы вещественных доказательств, Судебно-медицинская экспертиза, 1994. — № 2. — С. 19-21.
5. Кожухова Н. Е., Кривда Г. Ф., Кривда Р. Г, Сиволап Ю. М., Сулімя Ю. Ю., Чеботар С. В. Використання аналізу ДНК в судово-медичних експертизах. — Одеса. — 2001. — 92 с.

Г. Ф. Кривда, канд. биол. наук, зав. каф. судебно-медицинской иммунологии

Одесский государственный медицинский университет,
переул. Валиховский, 2, Одеса, 65026, Украина

В. И. Лавренюк, начальник юрид. отдела соискатель.

Одесская областная государственная администрация,
проспект Шевченко, 4, Одеса, 65032, Украина

ОЦЕНКА СУДОМ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКИХ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗ И НЕОБХОДИМОСТЬ ИХ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЙ РЕГЛАМЕНТАЦИИ

РЕЗЮМЕ

1. Очень важно подчеркнуть, что, несмотря на наибольшую эффективность и неопровержимость анализов по идентификации следов биологических объектов, в судах они продолжают оцениваться в уголовных делах *наравне* с другими доказательствами.

2. Следует оптимизировать подходы к исследованиям биологических объектов различного происхождения, принимать меры *для автоматизации технологий*, продолжать популяционно-генетический ДНК-анализ.

3. Следует создавать практически неопределимые информационно-компьютерные *системы* и *банки ДНК*, интегрировать ДНК-анализ в общую систему доказательств по фактам правонарушителей.

4. Необходима законодательная регламентация ДНК-технологий, чрезвычайно нужная для *практической* работы криминалистов.